C/2024/1570

5.3.2024.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Jauniešu loma lauku attīstībā"

(pašiniciatīvas atzinums)

(C/2024/1570)

Ziņotāja: ***Nicoletta MERLO***

Pilnsapulces lēmums	25.1.2023.
Juridiskais pamats	Reglamenta 52. panta 2. punkts
	Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializēta nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	22.11.2023.
Pieņemts plenārsesijā	14.12.2023.
Plenārsesija Nr.	583
Balsojuma rezultāts	
(par/pret/atturas)	193/0/1

1. **Secinājumi un ieteikumi**

1.1. Lai visiem veidotu labāku nākotni, Eiropai ir nepieciešams jauniešu redzējums, apņēmība un līdzdalība. Lauku teritorijām ir vitāli svarīga loma ekonomikā un sociālajā kohēzijā. Ļoti svarīgi ir gan pilsētās, gan laukos nodrošināt vienlīdzīgu attieksmi un visu jauniešu iesaisti.

1.2. Ir jāizveido visaptveroši instrumenti detalizētu datu vākšanai par iedzīvotājiem, kopienas iesaisti un jauniešu vajadzībām lauku apvidos. Ieguldījumi pētniecībā un dezagregētu datu analīze ir vitāli svarīga mērķētu ieguldījumu, politikas un pakalpojumu īstenošanai. No šāda viedokļa Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) atzinīgi vērtē Lauku novērotavas izveidi un mudina uzmanību vērst uz to datu vākšanu, kuru centrā ir jaunieši, kā arī uz labas prakses apmaiņu.

1.3. EESK uzsver, ka ir svarīgi izvēlēties visaptverošas un starpnozaru pieejas, kas ietver lauku aspektu iestrādi un ES jauniešu testu. Tā mērķis ir nodrošināt paliekošu un rezultatīvu ES politikas īstenošanu.

1.4. Lai lauku apvidi kļūtu jauniešiem pievilcīgāki, ir svarīgi, lai pastāvētu un būtu viegli pieejami sabiedriskie, komerciālie un jauniešiem paredzētie pakalpojumi, kvalitatīva nodarbinātība un izglītība, digitālā un fiziskā infrastruktūra, sabiedriskais transports un brīvā laika aktivitātes.

1.5. Tādām iniciatīvām kā lauku pakts ([1]) un uz jauniešiem vērsti pasākumi (tostarp izglītība, apmācība, sports un brīvprātīgais darbs), kā arī tādām ES programmām kā *Erasmus+*, Eiropas Solidaritātes korpusa programmām ([2]), *LEADER/CLLD* ([3]) un jauniešu vadītām iniciatīvām un projektiem ir izšķiroši svarīga loma, jo tās dod jauniešiem iespējas un palielina viņu ieinteresētību lauku attīstībā.

1.6. EESK uzskata, ka ir svarīgi atbalstīt paaudžu nomaiņu stimulējošus līdzdalības līdzekļus, kā arī iekļaujošāku un daudzpusēju ieinteresēto personu pārvaldības modeli, kurā būtu iesaistītas jauniešu organizācijas, organizētā pilsoniskā sabiedrība un politikas veidotāji un kurā būtu atzīti tie jaunie veidi, kā jaunieši iesaistās ar tehnoloģiju un sociālo mediju palīdzību.

([1]) https://ruralpact.rural-vision.europa.eu/rural-pact_en.
([2]) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lv/IP_21_5402.
([3]) https://ec.europa.eu/enrd/leader-clld_en.html.

1.7. Lai lauku apvidos veicinātu ilgtspējīgu ekonomiku, EESK uzskata, ka ir ļoti svarīgi nodrošināt kvalitatīvas nodarbinātības iespējas ar stabiliem un konkurētspējīgiem līgumiem, piemērotu sociālo aizsardzību un atbalstu uzņēmējdarbībai. Īpaša uzmanība būtu jāveltī tiem jauniešiem, kuri nemācās, nestrādā un neapgūst arodu, sievietēm, cilvēkiem ar invaliditāti un neaizsargātiem cilvēkiem un marginalizētām kopienām. Lai nostiprinātu godīgu konkurenci, saglabātu darba ņēmēju tiesības un izveidotu taisnīgus konkurences apstākļus, EESK skatījumā ir svarīgi pilnveidot un stiprināt koplīguma sarunas un sociālo dialogu, kā arī nodrošināt sociālo nosacījumu mehānisma piemērošanu.

1.8. Fundamentāli svarīgi ir panākt, lai gados jauniem lauku uzņēmējiem būtu vieglāk piekļūt zemei un kredītiem, kā arī atbalstīt īsās piegādes ķēdes ar mērķi stimulēt ilgtspējīgu ekonomiku un veicināt ilgtspējīgu attīstību lauku kopienās. Mēs esam pārliecināti, ka ir svarīgi jauniešiem piedāvāt lauksaimniecības zemi, kas pašlaik netiek apstrādāta, un radīt zemes banku tiem jaunajiem lauksaimniekiem, kuri vēlas uz tās nodarboties ar lauksaimniecību. Ar izpirkumnomas palīdzību jauniešiem būs iespēja izvērst efektīvu ražošanu uz zemes, kas pašlaik ir atstāta novārtā.

1.9. Lauku attīstības veicināšanā izšķiroša loma ir apmācībai un izglītībai visos līmeņos. Tajā ir jāizvēlas pārveidojoša pieeja, kurā būtu ņemta vērā vietējā situācija un kopienas vajadzības. Organizētai pilsoniskai sabiedrībai tajā var būt izšķiroša loma, un tā būtu jāiesaista plānošanā un šo pieeju īstenošanā. Mēs turklāt uzskatām, ka ir svarīgi, lai jaunieši izglītības procesā iegūtu zināšanas par agropārtikas sektoru un kļūtu tuvāki lauku pasaulei, lai tajā tiktu skaidroti pārtikas pamatjēdzieni un uzsvērta ražotāja nozīmīgā loma agropārtikas ķēdē. Tāpēc mēs uzskatām, ka ir ļoti svarīgi skolas mācību programmā iekļaut agropārtikas tematu.

1.10. EESK uzsver, ka gan Eiropas Prasmju gadā, gan arī pēc tā galvenā uzmanība būtu jāveltī tām prasmēm, kas nepieciešamas zaļās pārkārtošanās pārvaldībai un ilgtspējīgas attīstības darbību veikšanai.

1.11. EESK uzsver lomu, ko Eiropas lauku augstskolas un decentralizētie sabiedriskie pakalpojumi dod lauku kopienu specifiskajām vajadzībām piemērotas izglītības, apmācības, profesionālās orientācijas un konsultēšanas nodrošināšanā. No šāda viedokļa varētu būt lietderīgi iesaistīt pilsoniskās sabiedrības organizācijas un attīstīt neformālo izglītību.

2. **Jaunieši kā galvenā lauku apvidu vērtība**

2.1. Lai veidotu labāku nākotni, kas būtu ilgtspējīga, iekļaujoša un digitāla, Eiropai ir nepieciešams jauniešu redzējums, apņēmība un līdzdalība, neraugoties uz to, vai šie jaunieši dzīvo pilsētās vai lauku apvidos ([4]). Pašreizējās krīzes, piemēram, klimata pārmaiņas, biodaudzveidības zudums, nesenā pandēmija un Ukrainā notiekošais karš, ir izgaismojušas mūsu sistēmas trauslumu, kā arī nepieciešamību steidzami mainīt paradigmu un pāriet uz mums vajadzīgo ilgtspējīgo ekonomiku ([5]). Šajā kontekstā principam, saskaņā ar kuru neviena teritorija un cilvēks nedrīkst palikt ārpus uzmanības loka, beidzot ir jākļūst par īstenību.

2.2. Ilgtermiņa redzējums par ES lauku apvidiem ([6]) ir vērsts uz to, lai līdz 2040. gadam izveidotu spēcīgākus, savienotus, noturīgus un pārtikušus lauku apvidus. Lai gan 2021. gadā laukos dzīvoja gandrīz viena trešā daļa ES iedzīvotāju (137 miljoni cilvēku) ([7]), starp pilsētu un lauku teritorijām pastāv būtiskas atšķirības. Tāpēc ir ļoti svarīgi gan pilsētās, gan laukos nodrošināt vienlīdzīgu attieksmi un visu jauniešu iesaisti, kā arī visās dalībvalstīs stiprināt saikni starp laukiem un pilsētām ([8]). Lai gan lauku apvidiem ir izšķiroša loma ekonomiskajā un sociālajā kohēzijā, tostarp ilgtspējīgā pārtikas ražošanā, tie saskaras ar iedzīvotāju, it īpaši jauniešu, skaita samazināšanās problēmu ([9]).

2.3. ES jaunatnes stratēģija 2019.–2027. gadam ([10]) nodrošina satvaru Eiropas sadarbībai jaunatnes politikas jomā. Tās mērķis ir veicināt jauniešu līdzdalību demokrātiskajā dzīvē un nodrošināt viņu aktīvu iesaisti sabiedrībā. Stratēģijas uzmanības centrā ir trīs pamatjomas (jauniešu iesaiste, saikņu veidošana un iespēju radīšana), un tā ietver 11 konkrētus Eiropas mērķus jaunatnes jomā.

2.4. 6. jaunatnes mērķa "Virzīt lauku jaunatni uz priekšu" uzdevums ietver vairākus apakšmērķus:

([4]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums "Ceļā uz visaptverošu stratēģiju ilgtspējīgai lauku un pilsētu attīstībai" (OV C 105, 4.3.2022., 49. lpp.).
([5]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Mums vajadzīgā ilgtspējīgā ekonomika" (OV C 106, 31.3.2020., 1. lpp.).
([6]) COM(2021) 345.
([7]) *Urban-rural Europe – introduction*, *Eurostat* (https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Urban-rural_Europe_-_introduction#Area_and_population).
([8]) https://www.iied.org/rural-urban-linkages.
([9]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums "Ilgtermiņa redzējums par ES lauku apvidiem" (OV C 290, 29.7.2022, 137. lpp.).
([10]) https://youth.europa.eu/strategy_lv.

— nodrošināt piemērotas infrastruktūras pieejamību, tostarp publiskos pakalpojumus, datu savienojamību un mājokļu iespējas lauku jauniešiem,

— radīt ilgtspējīgas un kvalitatīvas nodarbinātības iespējas, kas būtu pieejamas lauku apvidu jauniešiem,

— veicināt to aktivitāšu decentralizāciju, kurās ir iesaistīti jaunieši, un iespējināt viņus darbam vietējo kopienu labā,

— lēmumu pieņemšanas procesos aktīvi iesaistīt jauniešus no lauku apvidiem,

— nodrošināt vienlīdzīgu piekļuvi kvalitatīvai izglītībai, mentorēšanai un apmācībai, kas paredzēta lauku apvidu jauniešiem,

— veidot pozitīvu lauku apvidu tēlu, kā arī saglabāt un popularizēt lauku tradīcijas.

2.5. Lauku jaunieši ir vērtīgi kā ideju radītāji, iedvesmotāji un aktīvi cilvēki, kas stiprina lauku apvidus, uzlabo to savienojamību, noturību un labklājību. Viņu radošums un entuziasms dod viņiem iespēju aktīvi piedalīties lauku kopienu dzīvē un uzturēt jaunu ekonomisko aktivitāti, kas vietējā līmenī rada darbvietas.

2.6. Atzīstot jauniešu izšķiroši svarīgo lomu lauku attīstībā, ir svarīgi, lai būtu pieejami visaptveroši instrumenti detalizētu datu vākšanai par lauku iedzīvotājiem, kopienu iesaisti un jauniešu vajadzībām. Ieguldījumi pētniecībā un dezagregētu datu analīzē (ņemot vērā tādus faktorus kā dzimums, izglītības procesā iegūtā kvalifikācija, valstspiederība, iespējamie trūkumi u. c.) ir svarīgi mērķētu ieguldījumu, politikas un pakalpojumu īstenošanai tā, lai tie atbilstu pētīto jomu īpašajām vajadzībām. No šāda viedokļa EESK atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas izveidoto Lauku novērotavu ([11]) un mudina uzmanību vērst uz datiem, kuru centrā ir jaunieši.

2.7. Lai izveidotu tādu efektīvu politiku, kas uzlabotu lauku apvidu potenciālu un tos padarītu jauniešiem pievilcīgākus, ļoti svarīgi ir veicināt paraugprakses apmaiņu. Dalīšanās ar pieredzi un Eiropas resursu izmantošana var palīdzēt šo mērķu sasniegšanā un nodrošināt lauku teritoriju pārtapšanu par jauniešiem pievilcīgu vidi. Ir svarīgi atzīt agropārtikas nozari un to atbalstīt, jo lauku apvidū tā rada interesantas iespējas jauniešiem.

2.8. Ir svarīgi visos ES Komisijas dienestos izvēlēties visaptverošas pieejas, kas ietver "lauku filtru" ([12]) un ES jauniešu testu ([13]). Ar šādu pieeju tiks nodrošināta paliekoša un rezultatīva ES politikas īstenošana, tiks samazināta nevienlīdzība un ņemtas vērā pašreizējo un nākamo paaudžu vajadzības pilsētās un laukos. Šajā kontekstā ir jānodrošina cieša sasaiste starp lauku un pilsētu teritorijām.

3. **Kā panākt lauku apvidu pievilcību jauniešiem**

3.1. Padomes 2020. gada 26. maija secinājumos par iespēju vairošanu jauniešiem lauku un attālos apgabalos ([14]) ir atzīts, ka ES iedzīvotāji, it īpaši lauku un attālos apvidos un salās, noveco un ir jāpadara pieejamāki sabiedriskie un komerciālie pakalpojumi, kvalitatīva nodarbinātība un izglītība, digitālā un fiziskā infrastruktūra, sabiedriskais transports un brīvā laika aktivitātes.

3.2. Šajos secinājumos dalībvalstis tiek aicinātas atbalstīt tās pieejas, ar kuru palīdzību ir iespējams samazināt nevienlīdzību starp lauku/attālinātiem un pilsētu apvidiem un veidot starpnozaru pasākumus, kuros tiktu ņemts vērā šo apvidu jauniešu skatījums un perspektīvas. Tas ietver uzņēmējdarbības un dažādu nodarbinātības iespēju veicināšanu lauksaimniecībā un citas ekonomikas aktivitātes, kā arī sociālās ekonomikas un kooperatīvu jomā. Dalībvalstis tiek arī aicinātas jauniešus iesaistīt vietējās kopienas dzīvē ar dažādu pilsoniskuma instrumentu un jauniešiem paredzētu pakalpojumu palīdzību un stiprināt sinerģiju starp ES programmām un tādām iniciatīvām kā *LEADER*/*CLLD*, *Erasmus+*, Eiropas Solidaritātes korpuss, Eiropas Sociālais fonds un Garantija jauniešiem.

3.3. Neraugoties uz panākumiem, dažās dalībvalstīs lauku apvidiem joprojām ir grūti piesaistīt jauniešus. Galvenais tā iemesls ir piemērotu pakalpojumu, mājokļu par pieejamām cenām, kvalitatīvu nodarbinātības iespēju trūkums un personiskās un profesionālās attīstības šķēršļi. Bieži vien priekšroka tiek dota nevis lauku, bet pilsētas un piepilsētas teritorijām.

([11]) https://observatory.rural-vision.europa.eu/.
([12]) https://rural-vision.europa.eu/action-plan/cross-cutting/rural-proofing_lv.
([13]) https://www.youthforum.org/topics/eu-youth-test.
([14]) OV C 193, 9.6.2020., 3. lpp.

3.4. Šajos secinājumos iekļauto priekšlikumu īstenošana palielinātu lauku un attālinātu teritoriju pievilcību jauniešu vidū, jo to efektīva īstenošana noteikti palīdzētu paplašināt jauniešu iespējas lauku apvidos.

3.5. Īpaši svarīgi ir:

— izstrādājot jaunatnes politiku un stratēģijas nevienlīdzības mazināšanai starp pilsētu un lauku/attālajiem apgabaliem, sekmēt starpnozaru pieejas,

— ar līdzdalības modeļu palīdzību, iesaistot jaunatnes organizācijas un organizēto pilsonisko sabiedrību un īstenojot ES jauniešu testu, palielināt jauniešu iespējas,

— nodrošināt, lai dalībvalstis un ES programmas atbalstītu, finansētu un prioritāti dotu jauniešiem paredzētiem pakalpojumiem un jauniešu klubiem, īpaši tiem, kurus veido brīvprātīgo organizācijas attālos reģionos,

— nodrošināt piemērotas pulcēšanās vietas (tostarp sporta un izklaides iespējas) jauniešiem un jauniešu organizācijām, īpašu uzmanību veltot mazaizsargātiem cilvēkiem un personām ar invaliditāti,

— uzlabot pārvietošanās iespējas starp pilsētām un lauku apvidiem, šajā nolūkā veicot ieguldījumus infrastruktūrā un ilgtspējīgā mobilitātē, tostarp sabiedriskā transporta pakalpojumos, kuri būtu jāveicina un jāstimulē,

— ieguldīt IT infrastruktūrā un ātrdarbīgos platjoslas savienojumos ar mērķi panākt to savienojamību un nodrošināt piekļuvi digitālajiem resursiem,

— atbalstīt jauniešus, kuri gatavojas atgriezties lauku apvidos un šajā nolūkā īstenot mērķētus pasākumus mājokļu īres vai iegādes jomā, kā arī ar nodokļu atvieglojumu palīdzību veicināt pamestu māju un zemes platību atjaunošanu,

— nodrošināt jauniešiem paredzētu finansiālu atbalstu, kas dotu iespēju piekļūt zemei,

— nodrošināt sociālā dialoga struktūras, kas būtu piemērotas industriālo attiecību stiprināšanai un pienācīgas kvalitātes darba apstākļu nodrošināšanai visiem.

3.6. Viena no lielākajām lauksaimniecības jomas problēmām ir lauksaimnieku vecuma demogrāfija. Satraucoši ir tas, ka tikai katrs desmitais lauksaimnieks ir jaunāks par 40 gadiem. Vēl lielākas raizes rada sieviešu stāvoklis, jo šajā vecumposmā ir tikai katra divdesmitā sieviete-lauksaimniece. 2020. gadā 6,5 % lauku saimniecību pārvaldnieku Eiropas Savienībā bija jaunāki par 35 gadiem. Piekļuve finansējumam, zemei, kapitālam un zināšanām īpaši svarīga ir daudziem jauniešiem, kuri domā par darbu lauksaimniecībā ([15]). Šo svarīgo jautājumu risināšana, vecuma plaisas un dzimumu nelīdztiesības novēršana ir svarīga lauksaimniecības nozares ilgtspējībai un inkluzivitātei nākotnē.

3.7. Jaunā kopējā lauksaimniecības politika (KLP) dalībvalstīm piedāvā risinājumus ar mērķi atbalstīt paaudžu maiņu un dzimumu līdztiesību, tostarp sniegt lielāku atbalstu gados jaunajiem lauksaimniekiem. Dalībvalstu pienākums ir vismaz 3 % tiešo maksājumu tērēt gados jauno lauksaimnieku atbalstam. Publiskie izdevumi 8,5 miljardu EUR apmērā ir paredzēti, lai palīdzētu jaunajiem lauksaimniekiem uzsākt darbību, veikt ieguldījumus vai pirmajos gados uzturēt uzņēmumu vai aktivitāti. Šīs stratēģijas ir paredzētas, lai laikposmā no 2023. gada līdz 2027. gadam aptuveni 380 000 gados jaunajiem lauksaimniekiem palīdzētu uzsākt darbību ([16]). Ir jānodrošina rūpīga šo pasākumu uzraudzība. Līdztekus, lai nodrošinātu izveidoto projektu dzīvotspēju, ir arī svarīgi ražošanā panākt taisnīgas cenas un ekonomisko ilgtspēju. Ja lauku vide nenesīs labklājību un panākumus, jauniešus piesaistīt nebūs iespējams.

3.8. KLP un lauku novērotavai būtu jāseko līdzi ne tikai 380 000 gados jauno lauksaimnieku mērķim, bet arī citu nodarbinātības iespēju radīšanai, un vienlaikus jāatklāj šķēršļi, jāatbalsta paaudžu maiņas veicināšanas risinājumi un jādalās ar informāciju par lauksaimniecības un citiem uzņēmējdarbības modeļiem, tostarp sociālās ekonomikas un kooperatīvu jomās.

([15]) *Eurostat* reģionālā gadagrāmata (2023. gads).
([16]) KLP 2023–27 – Gados jauni lauksaimnieki, Eiropas Komisija.

3.9. Papildus lauksaimniecības politikai un fondiem ir svarīgi izvēlēties stabilu starpnozaru politikas pieeju, kurā būtu ņemta vērā paaudžu nomaiņa. Šāda pieeja palīdzēs novērst plaisu starp pilsētām un lauku apvidiem. Piemēram, lai iespēju un dzīves kvalitātes ziņā lauku apvidi kļūtu tik pat pievilcīgi kā pilsētas, ir jāiegulda mājokļos un sabiedriskajās vietās. Covid-19 pandēmija un pēc tās notikušais attālināta darba pieaugums ir pamudinājis daudzus cilvēkus pārcelties uz lauku apvidiem. Diemžēl, digitālā plaisa un nepietiekami attīstīta infrastruktūra šajos reģionos joprojām rada būtiskus šķēršļus, kas ietekmē telekomunikācijas tīklus un apgrūtina piekļuvi pakalpojumiem.

3.10. Sabiedrības iesaistes, kultūras aizsardzības un paaudžu dialoga atbalsta iniciatīvas var uzlabot lauku jauniešu vispārējo labbūtību un stiprināt viņu identitāti. Vietās, kurās reliģija ar baznīcu, kas kalpo par sabiedrisko telpu, un pilsoniskās sabiedrības apvienības ir ļoti klātesošas, šīm iniciatīvām ir nozīmīga loma kultūras struktūras formēšanā.

3.11. Eiropas valstīm būtisku apdraudējumu rada arī pārtuksnešošanās, sausums un plūdi ([17]). Vēl vairāk situāciju pasliktina klimata pārmaiņas, augsnes erozija, ilgtnespējīga ūdens apsaimniekošana un ilgtnespējīga zemes apsaimniekošanas prakse. Pētījumi liecina, ka plašas Spānijas teritorijas, Dienviditālija, Eiropas dienvidaustrumi un Donavas delta ir reģioni, kurus pārtuksnešošanās apdraud īpaši spēcīgi. Ja nekas netiks darīts, apdraudējums līdz gadsimta beigām varētu skart aptuveni 11 % Eiropas teritorijas. Šīs bīstamās pārmaiņas varētu apdraudēt kultūraugu audzēšanu un lopkopību, un novest pie lauksaimniecības iznīkšanas un izraisīt arvien lielāku neaizsargātību. Lai saglabātu Eiropas lauksaimniecību, ir steidzami jāsāk mazināt klimata pārmaiņu ietekme un jāīsteno ilgtspējīga zemes apsaimniekošanas prakse ([18]). Šo darbu sasaistot ar paaudžu nomaiņu, tiks nodrošināta aktīva jauniešu iesaiste ilgtspējīgā lauksaimniecības praksē un stiprināta klimata taisnīguma izjūta, nodrošināta līdzsvarota un ilgtspējīga lauku apvidu nākotne.

3.12. Lauku noturība ilgtermiņā ir atkarīga no paaudžu sadarbības, balstoties uz savstarpējo cieņu un atbalstu. Ir nepieciešama īpaša mentorēšanas politika, kas pastāvētu līdztekus lauku *Erasmus+* un citām spēju veidošanas iniciatīvām. Ir vajadzīgi arī lielāki ieguldījumi māceklībā un ne tikai lauksaimniecībā un mežsaimniecībā, bet arī apmācība lauku amatniecībā, kultūrā un uzņēmējdarbībā, kas nodrošinātu kvalitatīvu prasmju un zināšanu pārnesi. Ir svarīgi pilsētās dzīvojošiem jauniešiem ietvert skolu un citās izglītības programmās īpašas paredzētas konsultēšanas programmas, kas viņus iepazīstinātu ar laukiem un lauksaimniecības darbībām.

3.13. Lauksaimnieku garīgā veselība un brīvā laika trūkums rada papildu problēmas lauku apvidu sociālajai un ekonomiskajai ilgtspējai, un tās ir rūpīgi jārisina. Ir pienācīgi jāpopularizē, jāatbalsta un jāizplata tādi eksperimenti kā *Farmwell* projekts ([19]).

3.14. Efektīvai iniciatīvu veicināšanai un lauku apvidu potenciāla un iespēju uzlabošanas nolūkā ļoti svarīga ir visaptveroša komunikācijas stratēģija, kas vērsta uz jauniešiem un kuru izstrādājušas visu līmeņu publiskās iestādes un organizācijas, kas strādā ar jauniešiem.

4. **Pārvaldība**

4.1. Jauniešu iesaiste ir ārkārtīgi svarīga lauku attīstībai, jo jaunieši ir tie, kas cīnās par ilgtspēju un vides aizsardzību. Viņiem vajadzētu atrasties iekļaujošāka daudzpusēja ieinteresēto personu pārvaldības modeļa centrā, kurā viņi tiktu iesaistīti lēmumu pieņemšanā visos posmos sākot no priekšlikumu izstrādes līdz īstenošanai, uzraudzībai un darbam pēc to pieņemšanas ([20]), tostarp arī ar daudznozaru platformu izveides palīdzību. Līdzdalības līdzekļos, kas paredzēti paaudžu nomaiņai, būtu jāatzīst arī tie jaunie veidi, kā jaunieši iesaistās ar tehnoloģiju un sociālo mediju palīdzību.

4.2. Ir sistemātiski jāapspriež un jāņem vērā jauniešu redzējums, vēlmes un prasības un jānodrošina viņu reāla iekļautība apstiprinātos un īstenotos pasākumos, plānos un programmās.

4.3. Lauku pakts, lauku parlamenti ([21]) un sabiedrības virzīta vietējā attīstība (*LEADER*/*CLLD*) ir galvenais pamatregulējums, kas iespējina jauniešus un dod viņiem spēcīgu lomu. Ja tiks stiprinātas šīs programmas un iniciatīvas, kopienas varēs efektīvi veidot pārmaiņas lauku apvidos un īstenot ilgtspējīgu attīstību.

([17]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Ilgtspējīga ūdens resursu apsaimniekošana un klimata krīze: apritīgi un citādi risinājumi ES agropārtikas sistēmai nākotnes "Zilajā kursā"" (OV C 349, 29.9.2023., 80. lpp).
([18]) Pārtuksnešošanās un lauksaimniecība, *EPRS*.
([19]) https://farmwell-h2020.eu/.
([20]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums "Ilgtermiņa redzējums par ES lauku apvidiem" (OV C 290, 29.7.2022., 137. lpp.) un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Ceļā uz jauniešu strukturētu iesaisti klimata un ilgtspējas jautājumu risināšanā ES lēmumu pieņemšanas procesā" (OV C 429, 11.12.2020., 44. lpp.).
([21]) https://europeanruralparliament.com/index.php/home/about-us.

4.4. Jaunatnes padomju un jauniešu organizāciju dalība Lauku pakta kopienā valsts līmenī palīdz lauku kopienām dzirdamāk paust savu viedokli, stiprina sadarbību un ved uz konkrētām saistībām, kuras jāstiprina ar visaptverošu teritoriālu pieeju palīdzību. Būtu jāstimulē zināšanu, instrumentu un paraugprakses apmaiņa starp Eiropas Savienības valstīm un valstīm ārpus ES.

4.5. Lai jauniešu viedoklis tiktu sadzirdēts un viņu vajadzības – adekvāti pārstāvētas, ir jāstiprina lauku apvidu jauniešu pārstāvība politikā.

5. **Ilgtspējīgas darbvietas**

5.1. Eiropas Savienībā lauksaimniecībā un ar pārtiku saistītā rūpniecībā strādā vairāk nekā 44 miljoni cilvēku (20 miljoni ir pastāvīgi nodarbināti lauksaimniecības sektorā vien) ([22]). Tomēr jaunākās paaudzes ir grūti piesaistīt, jo pievilcīgu darbvietu skaits ir ierobežots un daudzām darbvietām ir sezonāls raksturs.

5.2. Jauniešu intereses trūkums par šo darbu rada satraukumu par nozares spēju pielāgoties sarežģītajai programmai, kas uzstādīta ilgtspējas, konkurētspējas un sociālo un vides mērķu jomā.

5.3. Lai pārvarētu šīs problēmas, ir ļoti svarīgi nodrošināt kvalitatīvas nodarbinātības iespējas ar stabiliem un konkurētspējīgiem līgumiem, piemērotu sociālo aizsardzību un atbalstu uzņēmējdarbībai. Digitalizācija un taisnīgi konkurences noteikumi maziem un vidējiem uzņēmumiem arī var stimulēt ilgtspējīgu izaugsmi lauku apvidos, it īpaši gados jaunāko cilvēku vidū.

5.4. Spēcīgas darba koplīguma sarunas, uzlabots strukturēts sociālais dialogs un sociālo nosacījumu mehānisma piemērošana lauku apvidos un vietējā un reģionālajā līmenī ir vajadzīga, lai nostiprinātos godīga konkurence, tiktu ievērotas darba ņēmēju tiesības un izveidoti vienlīdzīgi konkurences apstākļi.

5.5. Cits būtisks aspekts ir saistīts ar sieviešu nodarbinātību. Šajā nolūkā ir nepieciešama politika, kas būtu vērsta uz sieviešu visaptverošu iekļaušanu lauksaimniecības un pārtikas nozares darba tirgū ar mērķi risināt saistītās problēmas. Pamata aprūpes infrastruktūras nodrošināšanai ir būtiska nozīme, jo tā var uzlabot sieviešu interesi par lauku apvidiem un palīdzēt viņām kļūt par darba tirgus dalībniecēm.

5.6. Būtu jāpastiprina darbs, kas tiek ieguldīts, lai iedrošinātu un atbalstītu tos jauniešus, kuri iesaistās visdažādākajās iespējamās ekonomiskajās darbībās lauku apvidos un attālos reģionos. Tam vajadzētu būt arī izglītības un ekonomiskajam atbalstam. Paaudžu savstarpējās mentorēšanas un māceklības shēmas un saikne ar tādām mācīšanās iespējām kā *Erasmus+* varētu nest lielu labumu.

5.7. Īsas piegādes ķēdes veicina ilgtspējīgāku, noturīgāku un daudzveidīgāku agropārtikas aktivitāti, rada darbvietas un saglabā iedzīvotājus lauku apvidos. Gados jaunie lauksaimnieki un lauku uzņēmēji bieži vien uzņemas iniciatīvas, kuras atjauno ar zemi saistīto darbību. Vietējo produktu popularizēšanai un uzlabošanai būtu jāparedz publiskie ieguldījumi un atbalsts. Jaunieši, kas iesaistījušies šajās jomās, būtu jāatbalsta un jāiedrošina.

5.8. Ierobežota piekļuve zemei un grūtības piekļūt kreditēšanai, it īpaši jauniešiem, padara sarežģītu lauksaimniecisko un nelauksaimniecisko uzņēmējdarbību. Lauksaimniecības produktu ražotāju vidū mazās lauku saimniecības, jaunie lauksaimnieki, jaunienācēji un inovatīvās investīcijas sastopas ar vislielākajām finansējuma piekļuves grūtībām ([23]). Veidojot vieglāku lauku uzņēmēju, it īpaši gados jauno īpašnieku, piekļuvi zemei un kreditēšanai, iespējams veicināt ilgtspējīgu ekonomiku un stiprināt ilgtspējīgu attīstību lauku kopienās.

5.9. Sešus līdz astoņus mēnešus ilgi KLP maksājumu kavējumi var apdraudēt finansiālo stabilitāti un plānošanu lauksaimniecības jomā un īpaši smagi skart jauniešus, tāpēc šādi kavējumi ir jāizskauž. Administratīvo procesu racionalizēšana un vienkāršošana visos līmeņos sākot no ES līmeņa līdz reģionālajam un valsts līmenim var būt lietderīga un realitātē kļūt par stimulu, it īpaši jauniešiem, turklāt tā var arī uzlabot pārvaldības efektivitāti un rezultativitāti.

5.10. Nodarbinātības iespējas lauku apvidū ārpus lauksaimniecības sektora, piemēram, tūrisma, kultūras un sporta jomā, veicina šo teritoriju ilgtspējīgu attīstību un vitalitāti. Tās var arī piesaistīt jauniešus, un tāpēc tās ir pienācīgi jāatbalsta.

6. **Apmācība un izglītība**

6.1. Lauku attīstības veicināšanā visos līmeņos izšķiroša loma ir apmācībai un izglītībai, kas sniedz nepieciešamās zināšanas un prasmes.

([22]) Lauksaimniecība – ES darbība (https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/agriculture_lv).
([23]) Finansiālās vajadzības lauksaimniecības un agropārtikas jomā Eiropas Savienībā, *fi-compass*, 2020.

6.2. Izglītības sistēmās būtu jāsāk transformatīva izglītība, kas jauniešiem dotu iespēju īstenot sistēmiskas pārmaiņas ([24]). Saskaņā ar jaunāko Klimata pārmaiņu starpvaldību padomes ziņojumu "transformatīvā mācīšanās ir ļoti svarīga, jo tā palīdz veidot kopīgu apzinātību un sākt kolektīvu rīcību" ([25]). *UNESCO* definīcijai atbilstoša transformatīva izglītība ar praktiskas pieredzes, novērošanas un visaptverošas perspektīvas palīdzību aktīvi iesaista indivīdus. Tā stimulē vispusīgu attīstību un dod cilvēkiem iespējas jēgpilni darboties savā kopienā.

6.3. Eiropas Prasmju gadā (2023) galvenā uzmanība būtu jāveltī tām prasmēm, kas nepieciešamas zaļās un digitālās pārkārtošanās īstenošanai un ilgtspējīgas attīstības darbību veikšanai. Tajā uzmanība būtu jāvērš uz jauniešu problēmām strauji mainīgā pasaulē.

6.4. Apmācībā un izglītībā būtu jāizmanto transversāla pieeja un jāņem vērā vietējais stāvoklis un kopienas vajadzības. Organizētai pilsoniskai sabiedrībai, kas pārstāv un atbalsta cilvēku bieži mainīgo pieprasījumu, tajā var būt izšķiroša loma, un tā būtu jāietver plānošanā un šo pieeju īstenošanā.

6.5. Ieguldījumi prasmēs un kvalifikācijā ir nepieciešami, it īpaši ņemot vērā karjeru fragmentētību šajā nozarē un jaunās nodarbinātības iespējas, kuras rada zaļā pārkārtošanās un aprites ekonomika, kurā ir vajadzīgas īpašas prasmes. Piemērots atbalsts būtu jāsniedz jauniešiem, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu, cilvēkiem ar invaliditāti, mazaizsargātām personām un marginalizētām kopienām lauku apvidos.

6.6. Programmai *Erasmus+* un *LEADER/CLLD* būtu jāpiedāvā konkrētas iespējas vadības prasmju veidošanai un izpratnes veicināšanai jauniešu vidū lauku un pilsētu teritorijās. Tas var veicināt viņu dalību iekļaujošākā daudzpusējā ieinteresēto personu pārvaldības modelī.

6.7. Izglītībai, apmācībai un pētniecībai ir nozīmīga loma lauksaimniecības un ganību aktivitātes pārskatīšanā uz salām, iekšzemē un kalnu apvidos, jo tā veicina paaudžu maiņu ģimenes saimniecībās un nodrošina ilgtspējīgu un teritoriāli taisnīgu attīstību Eiropas Savienībā. Lai nodrošinātu atbilstību patērētāju vēlmēm un ražošana varētu notikt kvalitatīvi un ilgtspējīgi, svarīga ir cilvēkkapitāla kvalitātes uzlabošana.

6.8. No jaunās lauku saimniecību pārvaldnieku paaudzes varētu sagaidīt prasmi ražot vairāk un efektīvi, vienlaikus aizsargājot vidi; dalību ar klimata pārmaiņām saistītajā darbā; atbilsmes nodrošināšanu sabiedrības prasībām pēc veselīga, līdzsvarota uztura un dzīvnieku labbūtības; un sekošanu līdzi arvien straujākajam zinātnes un tehnoloģiju progresam. Darbaspēkam kļūstot kvalificētākam, lauksaimniecības jomā var rasties produktivitātes palielināšanas iespējas un ienākumu radīšanas spējas ([26]).

6.9. Eiropas lauku universitātes un decentralizētie publiskie pakalpojumi ir būtiski tādas izglītības, apmācības, profesionālās orientācijas un konsultāciju nodrošināšanai, kas atbilstu īpašajām lauku kopienu vajadzībām. Šīs iestādes ar piemērotu programmu un vietējām vajadzībām atbilstošu pakalpojumu piedāvājuma palīdzību veicina lauku attīstību. No šāda viedokļa varētu būt lietderīgi iesaistīt pilsoniskās sabiedrības organizācijas un attīstīt neformālo izglītību.

7. **Lauku jauniešu problēmu risināšanas paraugprakse**

7.1. Šajā sadaļā ir uzskaitīti paraugprakses piemēri, kas liecina par cilvēku, organizāciju un kopienu pašaizliedzīgo un apņēmīgo darbu, kas tiek ieguldīts, lai lauku apvidū panāktu pozitīvas pārmaiņas, un tajā ir ievēroti sadaļā "Secinājumi un ieteikumi" sniegtie ieteikumi, kas ilustrē pārveidojošo ietekmi, ko tā atstāj uz lauku jaunatni. Šīs iniciatīvas visas kopā sniedz ievirzi par to, kā panākt, lai nākotnē visiem būtu labāk: lauku apvidi iegūtu svarīgu lomu ekonomiskās un sociālās kohēzijas veidošanā, pret visiem pilsētas un lauku jauniešiem būtu vienāda attieksme un viņi visi tiktu iesaistīti.

7.2. Saistībā ar datu vākšanu un uz jauniešiem vērstu pētniecību, kuras mērķis ir dot ievirzi mērķētiem ieguldījumiem un politikai, Eiropas Savienības KLP tīkla tematiskā grupa lauku jauniešu nodarbinātības jomā ([27]) ir noteikusi, kādas problēmas skar jauniešus visā Eiropas Savienībā, un veicina ideju un iniciatīvu apmaiņu, kā arī padara vieglāku datu un zināšanu apmaiņu. Lauku pakta kopiena arī var palīdzēt datu vākšanā un kopienas iesaistīšanā.

([24]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Palielināt jauniešu iespējas ar izglītību panākt ilgtspējīgu attīstību" (OV C 100, 16.3.2023., 38. lpp.).
([25]) *Climate Change 2022: Mitigation of Climate Change*, 2871. lpp.
([26]) *Eurostat* reģionālā gadagrāmata (2023. gads).
([27]) https://eu-cap-network.ec.europa.eu/thematic-group-rural-youth-employment-voice-rural-youth_en.

7.3. Saistībā ar nepieciešamību panākt, lai lauku apvidus kļūtu jauniešiem pievilcīgs, Lauku pakta kopiena, Eiropas izglītības telpa ([28]), inovatīvais sociālais jaunuzņēmums "*Ca' Colonna*" ([29]) un tādas ES programmas kā *Erasmus+* un Eiropas Solidaritātes korpuss rada iespējas īstenot būtisku lomu jauniešu iespēcināšanā, palielināt viņu ieinteresētību par lauku attīstību un panākt, lai šādi pakalpojumi viņiem būtu pieejami. Šīs iniciatīvas nodrošina kvalitatīvus pakalpojumus, nodarbinātību, izglītību un pieejamu infrastruktūru.

7.4. Paaudžu nomaiņas un daudzpusēju ieinteresēto personu pārvaldības saistībā *COCOREADO* projekts ([30]), ANO satvars *Youth2030* ([31]) un *RURBEST22* projekts ([32]) spēcina jauniešus, mudina uz sadarbību un atzīst tos mainīgos veidus, kā jaunieši iesaistās ar tehnoloģiju un sociālo mediju palīdzību, tādējādi ievērojot EESK aicinājumu uz līdzdalības veidu izmantošanu. Lauku pakta kopiena arī atbalsta daudzpusēju ieinteresēto personu pārvaldības modeli un jauniešu un politikas veidotāju iesaisti.

7.5. Saistībā ar ilgtspējīgas ekonomikas un kvalitatīvas nodarbinātības nozīmi, Eiropas skolu izglītības platforma ([33]) un jaunā *Erasmus* programma un Eiropas Solidaritātes korpusa programma piedāvā kvalitatīvu izglītību, apmācību un stabilus darba līgumus. Šīs programmas atbalsta arī strādājošo tiesības un taisnīgus konkurences apstākļus, kas atbilst saistībām, ko mēs esam uzņēmušies kvalitatīvu nodarbinātības iespēju stiprināšanas jomā. Arī šajā ziņā Lauku pakta kopiena ietekmē nodarbinātības iespējas lauku apvidū.

7.6. Attiecībā uz ieteikumu vienkāršot piekļuvi zemei un kredītam, Francijas Publiskās jūras telpas iniciatīva ([34]), vienkāršodama piekļuvi zemei, dod iespējas gados jauniem lauku uzņēmējiem. Tādējādi tā atbalsta EESK redzējumu par to, kā lauku uzņēmējiem atvieglot piekļuvi zemei un kredītam un panākt ilgtspējīgu ekonomisko izaugsmi.

7.7. Ieteikumu par transversālu izglītību un apmācību papildina Eiropas skolu izglītības platforma, *COCOREADO* projekts un ekoskolas ([35]). Šie paņēmieni ir atbalsts visu līmeņu izglītībai, tie ir piemēroti vietējām vajadzībām un atspoguļo transversālas izglītības un kopienas iesaistes nozīmi. Pasaules pārtikas foruma iniciatīva "Jaunatnes rīcība labākai nākotnei pārtikas jomā" ([36]) ietver arī ar ilgtspējīgām pārtikas sistēmām saistītu izglītību un apmācību dažādos līmeņos.

7.8. Aicinājums koncentrēties uz zaļās pārkārtošanās prasmēm sasaucas ar Pasaules pārtikas foruma jaunatnes rīcību labākai nākotnei pārtikas jomā, kurai ir svarīga loma to prasmju nodrošināšanā, kas ir vajadzīgas zaļās pārkārtošanās veikšanai un ilgtspējīgas attīstības pasākumos, it īpaši pārtikas sistēmu un lauksaimniecības kontekstā.

7.9. Saistībā ar lauku augstskolu, decentralizācijas un neformālās izglītības lomu atzīšanu, Eiropas skolu izglītības platforma un *COCOREADO* projekts liecina, cik svarīga ir izglītība, profesionālā orientācija un konsultācijas, kas piemērota lauku kopienām. To uzsvars uz pilsoniskās sabiedrības iesaisti precīzi atbilst lomai, kuru pilsoniskā sabiedrību pilda lauku attīstības jomā.

Briselē, 2023. gada 14. decembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas priekšsēdētājs

Oliver RÖPKE

([28]) https://education.ec.europa.eu.
([29]) https://www.cacolonna.it.
([30]) https://cocoreado.eu/cocoreado.
([31]) https://www.unyouth2030.com.
([32]) http://elard.eu/actions/rural-youth-in-action-from-local-to-european-level.
([33]) https://school-education.ec.europa.eu/lv.
([34]) https://strugglesforlandforum.net/un-exemple-de-gestion-des-communs-lespace-public-maritime.
([35]) https://www.ecoschools.global.
([36]) https://www.world-food-forum.org/youth-action/en.